

Sporen langs nieuwe wissels

Evaluatie en advies regelingen
Fonds Podiumkunsten

Rento Zoutman
Karin Schaafsma

Orkater – Een mond vol zand

Foto: Jeroen Wielaert

Sporen langs nieuwe wissels

Evaluatie en advies regelingen Fonds Podiumkunsten

Amsterdam, 11 februari 2010

Rento Zoutman
Karin Schaafsma

Met medewerking van:
Wendy Buysse, Joost Groenendijk, Justin de Kleuver

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 Kenschets van de regelingen	6
1.1 Kenschets van de regelingen	6
1.2 De podiumregeling	6
1.3 De festivalregeling	7
1.4 Regeling kleinschalig podia	8
1.5 Nederlands Popmuziek Plan	9
1.6 FAPK-regeling	10
1.7 Deelregeling internationalisering	11
1.8 Scheppende toonkunst: algemeen en jazz/geïmproviseerd	12
2 Effectiviteit van de regelingen	13
2.1 Feitelijke resultaten regelingen	13
2.2 Aansluiting regelingen bij het veld	16
2.3 De regelingen bezien vanuit de missie Fonds Podiumkunsten	17
3 Intermezzo: opdracht van het fonds in een veranderend podiumkunstenlandschap	20
3.1 d'Ancona, Alons en de opdracht aan het fonds	20
3.2 Basisinfrastructuur	21
3.3 Het 'fijnmazige netwerk' van podia	22
4 Sporen langs nieuwe wissels: conclusies en aanbevelingen	26
4.1 Kader	26
4.2 Bouwstenen	27

Inleiding

Met oprichting van het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+ in 2007 - hierna te noemen Fonds Podiumkunsten - gingen de drie voormalige fondsen op het gebied van de podiumkunsten¹ op in één nieuw fonds.

Alle aspecten van de podium- en toonkunst kwamen via het nieuwe fonds in een directe relatie tot elkaar te staan en het onderscheid tussen een apart productiefonds (dat de productie van voorstellingen en concerten subsidieert) en een apart afnamefonds (dat programmering en marketing door podia en festivals subsidieert) werd opgeheven.

Een belangrijke motivatie voor de samenvoeging was meer samenhang in de keten van scheppen, produceren, programmeren en publiek opbouwen aan te brengen.

Evaluatie acht subsidieregelingen

Het Fonds Podiumkunsten kreeg als opdracht van de minister mee '...om de frictie tussen aanbod en afname in de huidige situatie zo veel mogelijk te ondervangen door ondersteuning op basis van de ketengedachte (makers, podia, publiek)', zo staat in de inleiding van de *'Beleidsuitgangspunten 2009-2012'* van het fonds geschreven. Het Fonds Podiumkunsten zet deze verbetering in langs twee wegen:

- 1 Het al uitgewerkte instrumentarium van de nieuwe vierjarige regeling.
- 2 De overige regelingen en toekomstige programma's van het Fonds Podiumkunsten en de bijbehorende criteria.

DSP-groep heeft de opdracht gekregen om de (onder 2 genoemde) 'overige regelingen' te evalueren. Het gaat om acht regelingen die vanuit de drie vorige fondsen zijn overgenomen:

- Podiumregeling (voormalig FPPM)
- Festivalregeling (voormalig FPPM)
- Regeling Kleinschalige Podia (voormalig FPPM)
- Nederlands Popmuziek Plan (voormalig FPPM)
- Subsidieregeling (voormalig) FAPK
- Deelregeling internationalisering (voormalig FAPK)
- Individuele subsidies sector Algemeen (voormalig FST)
- Individuele subsidies sector Jazz/Geïmproviseerd (voormalig FST)

Uit een eerder uitgevoerde quickscan naar de evaluatiemogelijkheden² bleek al dat de effectiviteit van de acht regelingen maar zeer beperkt evalueerbaar is, gezien het gebrek aan beschikbare gegevens.

De evaluatie van de acht regelingen vroeg daarom om een andere aanpak dan een standaard onderzoek.

In samenspraak met de opdrachtgever hebben we ervoor gekozen om doelgericht informatie en inzichten te verzamelen die kunnen helpen de set aan regelingen te verbeteren tot een effectief, goed werkend sturingsinstrument

Noot 1 Te weten: het Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing (FPPM), het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten (FAPK) en het Fonds voor de Scheppende Toonkunst (FST).

Noot 2 Subsidieregelingen NFPK, Quickscan evaluatiemogelijkheden, Eindrapport (Research voor Beleid).

voor het Fonds Podiumkunsten. Het streven is om de regelingen, beter dan nu, te laten aansluiten op de doelstellingen van het fonds en de regelingen, beter dan nu, geënt te laten zijn op de behoeften en mogelijkheden van het culturele veld (de kunstproducenten, podia en festivals).

De onderzoeksopdracht aan DSP-groep bevatte daarom, naast de evaluatie, ook een opiniërend deel dat een beeld moet geven van de toekomstige rol en reikwijdte van de set aan regelingen van het Fonds Podiumkunsten. Het podiumkunstenveld is daarbij betrokken op verschillende manieren. Niet alleen omdat input van hier uit essentieel is, maar ook om de podiumkunstproducenten, componisten, podia en festivals in een vroeg stadium te betrekken bij de gedachtevorming over eventuele wijzigingen in het beleidsinstrumentarium.

Voor de evaluatie zijn de peiljaren 2006 en 2008 gekozen.

Onderzoeksopzet

Op grond hiervan hebben we gekozen voor een mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Hiervoor hebben wij de volgende instrumenten ingezet:

- Verzameling kwantitatieve gegevens.
Bij het fonds en diverse brancheorganisaties hebben we kwantitatieve gegevens verzameld om een beeld te krijgen van de resultaten van de regelingen. Inzicht in de resultaten geeft informatie over de werking van de regelingen en een beeld van de effecten ervan. De dataverzameling heeft niet alle gewenste data opgeleverd. Dit heeft verschillende oorzaken³. Daarnaast hebben we de mate waarin en de wijze waarop andere organisaties gegevens registreren onderzocht om een beeld te krijgen van de landelijk beschikbare informatie op het gebied van de podiumkunsten. De resultaten van dit onderzoek zijn in een aparte deelrapportage beschreven (Gegevensverzameling Podiumkunsten).
- Kwalitatief onderzoek.
We hebben interviews gehouden en groepsgesprekken gevoerd met medewerkers van het Fonds Podiumkunsten die ervaring hebben met de regelingen en met de gebruikers van de regelingen (in zes 'veldgesprekken' met circa acht à tien deelnemers per gesprek). In de veldgesprekken zijn de regelingen waarmee de deelnemers ervaring hadden geëvalueerd. In vier van de sessies is doorgepraat over 'de keten' en wat nodig is om de relatie tussen aanbod en afname te versterken. In de twee overige sessies waren kwaliteit en diversiteit aan de orde als specifieke onderwerpen. De resultaten van dit kwalitatieve onderzoek hebben we ook in een aparte deelrapportage beschreven (Kwalitatieve Analyse regelingen Fonds Podiumkunsten).
- Enquête
Om de ervaringen met de acht subsidieregelingen van het Fonds Podiumkunsten in kaart te brengen, ontwikkelde DSP-groep een vragenlijst. In overleg met de opdrachtgever hebben we de vragenlijst uitgezet onder de leden van de brancheorganisaties in de podiumkunstensector. Naast een evaluatie van de acht regelingen was het doel van de enquête om een beeld te krijgen van hoe makers, podia en anderen een aantal belangrijke kwesties in de podiumkunsten beoordelen (zoals de kwaliteit van het aanbod en de kwaliteit van de programmering). De enquête is via het internet uitgezet.
Helaas was de respons beperkt, te laag om zelfstandig betrouwbare resultaten te laten zien. De resultaten geven echter wel een beeld dat in

Noot 3 Zie hiervoor onze deelrapportage Gegevensregistratie Podiumkunsten.

samenhang met de resultaten uit vooral het kwalitatieve onderzoek, betekenis krijgt. De resultaten van de enquête zijn eveneens in een aparte deelrapportage opgenomen (Resultaten Enquête).

De voorlopige resultaten van het onderzoek zijn besproken in een brainstormbijeenkomst met de brancheorganisaties in de podiumkunsten, waarbij verder is nagedacht over toekomstige regelingen (op 15 oktober 2009).

Deze drie onderzoeksstrategieën leveren gezamenlijk het totaalbeeld op dat in deze rapportage wordt beschreven.

De kernvragen⁴ waarop het onderzoek antwoord moet geven, zijn:

- 1 Wat zijn - in grote lijnen - de effecten van de huidige acht subsidieregelingen? Wat brengen zij teweeg? Hoe doen zij dit? En wat laten zij - gezien hun doelstellingen - liggen?
- 2 Sluit de inrichting van de regelingen aan op hoe het podiumkunstenveld in de praktijk functioneert? Kan men met de regelingen uit de voeten en waarom wel/niet? Wat zijn wat dit betreft de overeenkomsten en verschillen tussen de ervaringen van de gebruikers van de regelingen en van het fonds zelf?
- 3 Welke 'werkzame bestanddelen' (sturende en/of selecterende elementen) bevatten de huidige subsidieregelingen die relevant zijn voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het Fonds Podiumkunsten?
- 4 Op welke wijze kunnen de verkregen informatie en inzichten ingezet worden als bouwstenen voor het ontwerp van een aangepast of nieuw beleidsinstrumentarium?

Leeswijzer

Deze rapportage brengt de hoofdlijnen van de drie verschillende deelonderzoeken samen. Meer gedetailleerde informatie en resultaten zijn te lezen in de deelrapportages. In het eerste en tweede hoofdstuk beantwoorden wij de eerste twee vragen van het onderzoek. We starten met een beknopte kenschets van de acht regelingen aan de hand van de data-analyse, de kwalitatieve analyse en de enquête. Daarna gaan we in op de effectiviteit van de regelingen in bredere zin en trekken daaruit conclusies.

In het derde hoofdstuk maken we een korte uitstap naar de opdracht van het Fonds en een aantal andere ontwikkelingen in de podiumkunsten, om de context waarbinnen de regelingen functioneren te duiden.

In hoofdstuk 4 tot slot geven we in grote lijnen antwoord op de derde en vierde onderzoeksvraag. Uit de onderzoeksgegevens destilleren we de bouwstenen voor de toekomstige regelingen van het Fonds.

Noot 4 Zoals geformuleerd in de offerte en onderzoeksaanpak van DSP-groep.

1 Kenschets van de regelingen

Subsidieregelingen hebben de neiging om een wereld op zichzelf te worden en verweven te raken met het circuit waarvoor ze in het leven geroepen zijn. Ze weerspiegelen zo vaak het circuit waar ze uit voortkomen. Dit geldt voor alle acht regelingen, waarbij wel bedacht moet worden dat de afnameregelingen van het voormalig FPPM het kortst hebben gefunctioneerd. De regelingen zijn in de tijd gegroeid, er zijn 'sub'-regelingen ingesteld en de criteria van de regelingen zijn met enige regelmaat herzien, evenals de wijze waarop deze door de adviescommissies van het fonds (en haar voorlopers) worden toegepast.

Samen vormen de regelingen (nog) geen logisch systeem, eerder een patchwork van doelstellingen en uitwerkingen die vanuit het verleden zijn overgenomen of historisch zijn gegroeid. Toch zijn er, of vormen zich, wel verbanden.

Opvallend is dat onze gesprekspartners tijdens het onderzoek de bestaande regelingen intact lieten en geen fundamentele veranderingen voorstelden.

De huidige acht regelingen kunnen we kenschetsen als twee sporen die sinds 2008 - met de samenvoeging van de drie afzonderlijke (voormalige) fondsen in een overstijgend fonds - begonnen zijn een verbinding aan te gaan. Het zijn de sporen van aanbod- en afnameregelingen.

Hierna karakteriseren wij kort de acht regelingen op basis van het data-onderzoek, de kwalitatieve analyse en de enquête (1). Daarna gaan we in op de effectiviteit van de regelingen in meer algemene zin (2). We plaatsen ze in de keten en bezien de effectiviteit vanuit de cijfermatige gegevens, de aansluiting bij het veld en in het licht van de missie van het nieuwe Fonds Podiumkunsten.

1.1 Kenschets van de regelingen

We karakteriseren de acht regelingen kort op basis van het dataonderzoek, de kwalitatieve analyse en de enquête.

1.2 De podiumregeling

De podiumregeling is ontworpen om de afname van het aanbod aan podiumkunsten te bevorderen. Doel van de regeling is bij podia een ontwikkeling in de veelzijdigheid in programmering en een optimaal publieksbereik op langere termijn op gang te brengen. In de ketengedachte is het een belangrijke regeling, omdat de podiumregeling podia opvat als schakels tussen aanbod en publiek en van daaruit wil investeren in de programmering en marketing. Daarom is het opmerkelijk dat dit de regeling is die het slechtst wordt benut; het beschikbare budget wordt bij lange na niet gebruikt.

Vooraf sinds 2008 is het aantal aanvragen voor de podiumregeling sterk afgenomen. Van de in totaal bijna veertig aanvragen in 2008 werden er bovendien tien niet in behandeling genomen, omdat ze onvoldoende aansloten bij de doelstelling en criteria van de regeling.

Ook uit de kwalitatieve analyse blijkt dat de podiumregeling in zijn huidige vormgeving problematisch is. Het gaat vooral om de criteria regulier versus bijzonder/kwetsbaar/risicovol. De criteria zijn volgens onze gesprekspartners in de veldgesprekken niet adequaat, maken de beoordeling diffuus en beperken daarmee ook de effectiviteit. Bij het ontwerp van de regeling destijds was coalitievorming (samenwerking van podia onderling en/of podia en producenten) een belangrijk criterium. Dit criterium is uit de regeling gehaald omdat men bij het fonds signalen kreeg dat dit een barrière vormde voor een aanvraag. Tijdens ons onderzoek leek er echter een herwaardering van de oude eis tot samenwerking tussen podia en/of tussen podia en producenten op gang te komen. In de gesprekken met de fondsmedewerkers werd opgemerkt dat de regeling destijds zijn tijd vooruit was. Of de tijd nu wel rijp is moet blijken.

Bezien we de effectiviteit van de regeling, dan stellen we vast dat de kern van de regeling is dat podia een meerjarenvisie op programmering en marketing opstellen en zichzelf op deze gebieden (verder) ontwikkelen. Aan de hand van het onderzoek kunnen we geen uitspraken doen over of de podiumregeling aan de ontwikkeling van een meerjarenvisie heeft bijgedragen. Uit de kwalitatieve analyse blijkt dat de podiumregeling heeft geleid tot spannender programmering, waar ook makers iets aan hebben gehad. Het lijkt er op dat het via deze regeling niet is gelukt een echte ontwikkeling in marketing op gang te brengen. Dat komt naar voren uit de kwalitatieve analyse en wordt bevestigd door de resultaten uit de enquête. Het aantal specifiek op marketing gerichte aanvragen was klein (resp. 8 en 10% van het totaal aantal aanvragen in 2006 en 2008). Effecten in het publieksbereik ziet men niet. Zowel uit de enquête als uit de kwalitatieve analyse blijkt dat de effectiviteit van de podiumregeling op het punt van kennisopbouw met betrekking tot marketing gering is geweest. Uit ander onderzoek⁵ blijkt dit eveneens.

Een andere doelstelling van de podiumregeling tot slot is het bevorderen van geografische spreiding. Uit het dataonderzoek blijkt echter dat de podia in de regio noord zowel in 2006 als in 2008 ondervertegenwoordigd waren (in 2008 is geen enkel podium in Noord Nederland gesubsidieerd in het kader van de regeling) en dat in 2008 meer dan drie kwart van het budget is gegaan naar podia in de vier grote steden.

In 2006 zijn digitaal statistieken bijgehouden over toegekende aanvragen per discipline/genre. Dergelijke gegevens worden in 2008 niet meer geregistreerd.

1.3 De festivalregeling

De festivalregeling is, net als de podiumregeling, gericht op veelzijdigheid in de programmering en op het optimaal bereiken van publiek. De festivalregeling trekt een grote diversiteit aan aanvragers: van zeer grote en professionele festivals (met veel eigen inkomsten) tot kleine landelijke vakfestivals (met zeer weinig eigen inkomsten) tot een grote diversiteit aan lokale en regionale festivals, met hoge of lage drempel. De uitvoering van de regeling levert de nodige hoofdbrekers op, zo blijkt uit de kwalitatieve analyse. Het bepalen van de hoogte van het subsidiebedrag is moeilijk, gezien de grote

Noot 5 Onderzoek naar de effecten van de podiumregeling en de festivalregeling, Kim Joostens, 2007.

diversiteit aan festivals. En net als bij de podiumregeling, leveren de criteria *bijzonder en risicovol* (versus regulier) verwarring op. In contrast met de podiumregeling kent de festivalregeling veel aanvragen. In 2006 waren er ruim 30% meer aanvragen dan in het jaar daarvoor, vooral door een forse stijging van het aantal zomerfestivals. In 2008 is het aantal aanvragers iets gedaald. In 2006 is de mogelijkheid van meerjarige subsidies geïntroduceerd. De praktijk wijst echter uit dat het voor aanvragers lastig is om meerjarige doelstellingen te formuleren.

In de enquête scoorde de festivalregeling het minst positief van alle regelingen op zinvolheid, werkbaarheid, administratieve verplichtingen en beoordeling (werkbaarheid is de mate waarin de regeling aansluit op de praktijk). Deze resultaten kunnen echter niet zomaar worden gegeneraliseerd vanwege het beperkte aantal respondenten met ervaring met de festivalregeling. Hoewel de festivalregeling heeft bijgedragen aan vernieuwing van de programmering, is het effect op de marketing (net als bij de podiumregeling) gering - zo geven de respondenten aan. Uit het dataonderzoek blijkt dat twee derde van de gehonoreerde aanvragen (zowel in 2006 als in 2008) naar programmering gaat; marketing is ondervetegenwoordigd.

In de kwalitatieve analyse komt het effect van de regeling op een betere programmering van festivals niet zo naar voren. Wel is het belang van festivals in de keten benoemd: via een festival kunnen (nog onbekende) makers publiek aan zich binden, het publiek van het festival volgt de maker soms naar het theater. Het feit dat de festivalregeling voor meerdere jaren aangevraagd kan worden, is slecht bekend, zo blijkt uit de kwalitatieve analyse. Ten slotte zijn de gehonoreerde aanvragen voor de helft gericht op muziek. In 30% van de gevallen gaat het om multidisciplinaire aanvragen, 25% gaat om dans.

Qua geografische spreiding zien we dat 40 % van de aanvragen de vier grote steden betreft, ook het zuiden van het land is in 2008 goed vertegenwoordigd (met 25%). Omdat we niet weten wat de 'ideale spreiding' is, kunnen we hieraan geen conclusies verbinden.

1.4 Regeling kleinschalig podia

Uit de interviews en veldgesprekken blijkt dat men het erover eens is dat de regeling kleinschalige podia (als tijdelijke regeling ingesteld) bestaat om te voorkomen dat het kleinschalig podiumcircuit, waar bijzonder aanbod wordt gebracht, verdwijnt. Via een circuit van kleine podia vindt dit kleinschalige aanbod zijn weg naar een publiek. Landelijke spreiding is, naast de programmering van kleinschalig aanbod en publieksbereik, een belangrijk criterium in de regeling. De regeling stond in de periode 2006-2008 open voor muziekpodia uit het gehele land en theaterpodia uit vijf provincies (Flevoland, Gelderland, Noord-Holland, Overijssel en Utrecht)⁶. Uit de kwantitatieve gegevens blijkt dat deze regeling over een periode van drie jaar (2006 – 2008) een relatief kleine onderuitputting kende.

Dat de regeling goed functioneert, wijzen de resultaten van de enquête uit. Bekijken we hoe de regelingen scoren op de combinatie van zinvol, werkbaar, administratieve inspanningen en beoordeling, dan zien we dat de regeling kleinschalige podia (samen met de popregeling) als beste naar vo-

Noot 6 Deze provincies betaalden mee aan de regeling.

ren komt. Vanuit de enquête komt ook duidelijk het advies aan het fonds om de kleine podia te blijven subsidiëren. Vanuit de gesprekken komt geen beeld naar voren over de situatie van de kleine podia of hoe dit circuit zich in de loop van de jaren heeft ontwikkeld. In de gesprekken met het veld is alleen enkele keren naar voren gekomen dat het aantal podia waar jazz geprogrammeerd wordt, zou zijn teruggelopen⁷.

Bijna de helft van het aantal gehonoreerde aanvragen voor de regeling kleinschalige podia is afkomstig uit de regio west. Nog eens 17% is afkomstig uit de vier grote gemeenten. Net als bij de andere afnameregelingen, is ook hier de regio noord ondervertegenwoordigd. Kamermuziek trekt gemiddeld het meeste publiek en heeft gemiddeld ook de duurste kaartjes. Dit genre heeft daarmee de hoogste publieksinkomsten. Voor hedendaags gecomponeerd geldt het omgekeerde. Het gemiddelde subsidiebedrag per optreden ligt ook het hoogst voor de kamermuziek. De jazz is een goede tweede.

In absolute bedragen ging de meeste subsidie in de periode 2006 - 2008 naar de discipline theater. Voor de jaren 2009 en 2010 wordt de regeling gecontinueerd voor muziekpodia, uitsluitend voor die podia die in 2008 al geld ontvingen. De provincies stoppen hun bijdragen aan de regeling na 2008 (Utrecht en Gelderland na afloop van het seizoen 2008/2009). De subsidie aan theaterpodia is vanuit het fonds al gestopt. Daarmee vraagt deze regeling heel duidelijk om een bezinning op de toekomst.

1.5 Nederlands Popmuziek Plan

Doel van het NPP is om met subsidie:

- podia en festivals in staat te stellen een structurele bijdrage te leveren aan de Nederlandse popmuziek;
- optredens te stimuleren van Nederlandse bands;
- soloartiesten en DJ's tegen een redelijke gage te laten optreden;
- bij te dragen aan een stabiel circuit van Nederlandse podia en festivals;
- een bijdrage te leveren aan verscheidenheid in de programmering van die podia en festivals.

De poppodia en festivals kennen de regeling goed en benutten hem, dit heeft al een lange historie. Het NPP bestaat feitelijk uit een aantal deelregelingen, voor kernpodia, grote podia, D-podia, festivals en interculturele programmering. Voor een gedetailleerd overzicht verwijzen wij naar de deelrapportage van het dataonderzoek.

De geënquêteerden en degenen in de veldgesprekken die ervaring hebben met de regeling, zijn, op een enkele uitzondering na, tevreden over de popregeling. Dit komt uit de enquête naar voren (samen met regeling kleinschalige podia de hoogste score op zinvolheid, werkbaarheid, geen onnodige administratieve inspanningen, beoordeling), maar ook uit de gesprekken met het fonds en het veld. Als enige punt van aandacht noemt men in de veldgesprekken de ontbrekende kwalitatieve beoordeling van de programmering van de podia. Tegelijkertijd roemt een deel van de gesprekspartners juist

Noot 7 Dit wordt overigens niet bevestigd door de jaarrapportage van Muziek Centrum Nederland (Kleine muziekpodia in beeld 2007), waarin te lezen valt dat de jazz programmering in volume niet teruggelopen is in 2007 (ten opzichte van 2006).

ook de vrijheid van programmeren. Die vrijheid zou volgens hen als onderdeel van de regeling gehandhaafd moeten blijven. Verder krijgt de deelregeling Interculturele Programmering - vanuit de gesprekken met betrokken fondsmedewerkers - enige kritiek. Beter zou zijn deze regeling op te laten gaan in een meer algemene stimuleringsregeling voor culturele diversiteit.

Bijzonder aan de popregeling en de RKP is dat deze als enige werken zonder commissie. De popregeling werkt via een systeem van tekortsubsidie achteraf.⁸

Het aantal bezoekers dat wordt bereikt is in 2008, ten opzichte van 2006, toegenomen met 32%, zo blijkt uit de cijfers. Voorts constateert het Fonds Podiumkunsten zelf in 2008 een toenemende subsidiebehoefte bij zowel de kleine als de middelgrote popfestivals.

1.6 FAPK-regeling

Via de FAPK-regeling stelt het Fonds Podiumkunsten zich ten doel een bijdrage te leveren aan de duurzame ontwikkeling van de kwaliteit en veelzijdigheid van de podiumkunsten (alle disciplines). Deze aanbodsubsidie kenmerkt zich door het accent op de artistieke kwaliteit van de productie (een combinatie van vakmanschap, oorspronkelijkheid en zeggingskracht). Bij de beoordeling wordt ook belang gehecht aan de zakelijke kant (productionele kwaliteit en redelijkheid van de begroting).

Uit de veldgesprekken en interviews bleek dat onze gesprekspartners het lastig vinden om een 'overall' oordeel te geven over de kwaliteit en diversiteit van het aanbod.

Het feit dat een project subsidie heeft gekregen, fungeert in de praktijk regelmatig als kwaliteitsstempel. Uit de enquête komt naar voren dat men⁹ over het algemeen wel of in ieder geval enigszins tevreden is over de kwaliteit van het aanbod.

Sinds 2008 is er in de beoordeling en in het budget (en daarmee ook voor wat betreft de toegankelijkheid) redelijk veel veranderd in deze regeling. Er is meer aandacht voor de relatie met de afname van het gesubsidieerde product. Bij de beoordeling van de aanvragen wordt nadrukkelijker dan voorheen gekeken naar het evenwicht tussen artistieke kwaliteit en (potentieel) publieksbereik (hoeveel podia hebben interesse getoond in of zich verbonden aan de voorgenomen productie). Heel recent, vanaf 2009, worden de aanvragen beoordeeld op vier aspecten die in onderlinge samenhang worden gewogen:

- kwaliteit
- bijdrage aan diversiteit/verscheidenheid
- bijdrage aan het internationaal cultuurbeleid
- cultureel ondernemerschap

Noot 8 Het poppodium ontvangt subsidie als de gemaakte kosten voor programmering hoger zijn dan de entreekosten, tot een maximum van 50%.

Noot 9 Een ruime meerderheid (61%) van de respondenten geeft aan de kwaliteit van het aanbod enigszins voldoende (32%) of ruim voldoende (29%) te vinden.

Sinds 2008 is een deel van het budget van de FAPK-regeling, naast eenjarige subsidies, bestemd voor tweejarige projectsubsidie. Een beperkt aantal makers wordt zo in staat gesteld zich artistiek te ontwikkelen en een band op te bouwen met podia en publiek. Deze tweejarige projectsubsidie wordt positief gewaardeerd, omdat het deze aanvragers in staat heeft gesteld beter hun weg naar de podia te vinden.

Tegelijkertijd heeft deze meerjarige projectsubsidie het budget voor de eenmalige projecten verkleind. Het budget nam verder af door de overheveling van de productiehuizen inclusief bijbehorend budget naar de OCW-subsidie (Basis Infrastructuur). Door afname van het budget is de toegankelijkheid van de regeling kleiner geworden. Het effect hiervan op de kwaliteit en diversiteit van het aanbod hebben wij niet vast kunnen stellen. De medewerkers van het Fonds Podiumkunsten vinden dat de kwaliteit van de aanvragen in 2009 is gedaald. Zij denken dat dit te maken heeft met de meer formele en strikte werkwijze die het Fonds Podiumkunsten vanaf 2009 hanteert voor de aanvragen (deadlines, minder rondes), hetgeen overleg over de aanvraag beperkt. Vooral voor jonge makers en nieuwe, onder andere cultureel diverse genres zou dit een drempel opwerpen.

Vanuit het dataonderzoek zien we inderdaad ten opzichte van 2006 een daling optreden in het budget en het aantal aanvragen van 2008. Het aantal door FAPK/Fonds Podiumkunsten gesubsidieerde projecten daalt in 2008 ten opzichte van 2006 van 306 naar 222 (ook het budget laat een daling zien van € 8.838.145 in 2006 naar € 6.724.546 in 2008).

Het grootste deel van het budget van de FAPK-regeling gaat naar theater, gevolgd door muziektheater, dans en muziek. Opvallend is de relatieve stijging bij muziektheater. Kijken we naar de gemiddelde bijdrage per uitvoering naar discipline, dan constateren we dat dit bij dans veruit het hoogste ligt. Het ontbreekt aan gegevens over de spreiding, waardoor we hier dus geen uitspraken over kunnen doen.

1.7 Deelregeling internationalisering

De deelregeling internationalisering is bedoeld voor gebundelde presentaties (eerder in Nederland vertoonde voorstellingen of concerten) in het buitenland, internationale samenwerkingsprojecten van professionele podiumkunstenaars, bijzondere internationale presentaties en randprogrammering in Nederland. Er bestaat daarnaast een deelregeling 'presentaties buitenland' (een regeling die nu bij de disciplinecommissies ligt), bedoeld voor korte tournees in het buitenland. Hoe de deelregeling internationalisering zich verhoudt tot de aparte regeling 'presentaties buitenland' is voor het veld onduidelijk en een bron van verwarring. Deze regelingen moeten geïntegreerd worden, zo vindt men.

Het onderdeel 'bijzondere internationale presentaties' op Nederlandse podia is in feite een afnamesubsidie die niet zozeer bedoeld is voor gezelschappen/ensembles/orkesten en kunstenaars, maar voor podia en festivals. Ook dit is onduidelijk. Voorts bestaat er een overlap tussen de deelregeling internationalisering en de festivalregeling.

Dit komt terug in de beoordeling van de deelregeling internationalisering in de enquête. Bijna de helft van de betreffende respondenten vindt deze regeling niet werkbaar en dat is veel in relatie tot de beoordeling van de andere regelingen. Ook ziet men de administratieve belasting bij deze regeling in verhouding tot de andere regelingen als onnodig groot.

Kijken we naar de effecten van de deelregeling internationalisering, dan zien we een toename van de aanvragen voor gebundelde presentaties. De regeling heeft echter nog onvoldoende bijgedragen aan een vaste plaats voor internationaal beleid in de (meerjarige) plannen van podiumkunstproducenten.

In de gesprekken met het Fonds Podiumkunsten en het veld is duidelijk geworden dat de regeling tot nu toe vooral gebruikt is om de export van Nederlandse podiumkunsten naar het buitenland te ondersteunen. Men pleit voor een betere balans tussen 'brengen' en 'halen' van podiumkunst. Uit de gegevens van het fonds (het dataonderzoek) kunnen we herleiden dat het zwaartepunt van het budget inderdaad ligt bij de gebundelde presentaties van Nederlandse podiumkunsten in het buitenland: 46% van het totale budget in 2006, 56% in 2008.

1.8 Scheppende toonkunst: algemeen en jazz/geïmproviseerd

De beide (voormalige) regelingen van het Fonds Scheppende Toonkunst (FST) zijn erop gericht werken van scheppende toonkunst tot stand te laten komen door het financieel ondersteunen van componisten. De groep componisten die aanvraagt (voor beide regelingen) is redelijk stabiel; ongeveer 90% van de componisten maakt al lange tijd gebruik van de regelingen en kent het klappen van de zweep. Het merendeel van de aanvragen betreft de sector hedendaags gecomponeerd¹⁰ en het aantal aanvragen in de sector jazz neemt af. Steeds meer aanvragen betreffen niet alleen muziek, maar ook andere disciplines, zoals film en theater. Het gaat om opdrachten, werkbeurzen en stipendia.

Net als bij de oude FAPK-regeling, bestaat er bij het voormalige FST ook de mogelijkheid tot meerjarige honorering, waarmee de top van de aanvragers meer continuïteit wordt geboden. Het budget en daarmee de toegankelijkheid van de regelingen voor nieuwe makers en incidentele projecten wordt daarmee kleiner.

De subsidies hebben er volgens betrokkenen (fonds en veld) toe geleid dat de Nederlandse muziekcultuur in de Nederlandse ensembles wereldwijd erkend wordt vanwege het hoge kwalitatieve niveau en de betrokkenheid bij nieuw werk.

Het denken in termen van autonomie van de kunstenaar/componist is bij deze regeling nog het sterkst ontwikkeld, in de criteria van de regeling zijn podia en publiek niet in beeld. Het 'ketendenken' en nadenken over publieksbereik doet voorzichtig zijn intrede. Een ensemble, zaal en componist kunnen ook gezamenlijk een aanvraag doen en dat gebeurt al meer.

Uit de veldgesprekken blijkt dat men de regelingen van het voormalige FST ziet als een enigszins geïsoleerd fenomeen, soms ook een gesloten bolwerk, met weinig connecties naar andere terreinen of regelingen. Men signaleert dat de regelingen voor nieuwe aanvragers en voor aanvragers van multidisciplinaire projecten moeilijk toegankelijk zijn.

Veel componisten hebben kritiek op de wijze van beoordeling van hun aanvragen, blijkt uit de enquête. Dit punt wordt opvallend vaak genoemd.

Noot 10 Bron: gesprekken met medewerkers Fonds Podiumkunsten.

2 Effectiviteit van de regelingen

Hiervoor hebben wij een kenschets gegeven van de verschillende regelingen. Voor de meeste van deze regelingen geldt dat ze al langere tijd bestaan. De regelingen ingesteld door het voormalig FPPM (podiumregeling en festivalregeling) bestaan het kortst. In de loop der tijd zijn de regelingen aangepast en verfijnd, zijn deelregelingen ontstaan, meestal vanuit de wens om de aansluiting bij het veld zo optimaal mogelijk te maken. Dit heeft geleid tot een complex systeem van regelingen, al dan niet met concreet geformuleerde doelstellingen.

De effectiviteit van de regelingen kan worden gezien vanuit drie verschillende opties:

- 1 De feitelijke resultaten van de regelingen.
- 2 De aansluiting van de regelingen bij het veld.
- 3 De regelingen gezien vanuit de missie van Fonds Podiumkunsten.

2.1 Feitelijke resultaten regelingen

In de deelrapportage Gegevensregistratie podiumkunsten zijn wij nagegaan welke de resultaten zijn van de acht regelingen van het Fonds Podiumkunsten in de jaren 2006 en 2008. Daarbij is zowel gekeken naar de financiële gegevens als naar de inhoudelijke resultaten.

Wat betreft het eerste hebben we inzicht gekregen in de budgetten per deelregeling, onder- of overuitputting van die budgetten, de toegekende bedragen en het gemiddeld bedrag per aanvraag.

De inhoudelijke gegevens hebben betrekking op 'speelbeurten', bezoekcijfers, spreiding in regio's en de verdeling tussen genres en disciplines. De dataverzameling heeft, zoals te verwachten was uit vooronderzoek, niet alle gewenste gegevens opgeleverd. Binnen het fonds werd tot voor kort gewerkt met drie verschillende datasystemen die stammen uit de tijd van de voorgangers van het fonds en die niet matchen met elkaar. Bij gebrek aan een centrale, geautoriseerde registratie moesten gegevens worden nagevraagd bij verschillende personen. Veel inhoudelijke gegevens zijn niet digitaal, maar alleen op dossierniveau beschikbaar. In ieder geval was het voldoende mogelijk om de financiële resultaten van de afzonderlijke regelingen te presenteren. Voor de inhoudelijke resultaten bleek dit om allerlei redenen lastiger. De deelregelingen bestaan vaak uit subdeelregelingen, en ook de toewijzingssystematiek, doelen en criteria verschillen van regeling tot regeling. Dit betekent, zoals gezegd, dat goed kan worden ingespeeld op vragen uit het veld. Keerzijde is dat centrale gegevensregistratie en het leveren van managementinformatie niet mogelijk waren.

Het overzicht van de financiële resultaten per regeling in 2006 en 2008 ziet er als volgt uit:

Tabel 2.1 Totaaloverzicht toegekend projecten Fonds Podiumkunsten: opgave Fonds Podiumkunsten

	2006 (in €)	2008 (in €)	+/- (%)
Podiumregeling (voormalig FPPM)	2.705.945	1.780.694	-34
Festivalregeling (voormalig FPPM)	1.372.796	1.305.407	-5
Regeling Kleinschalige Podia (voormalig FPPM)	-	-	n.v.t.
Nederlands Popmuziek Plan (voormalig FPPM)	876.043	845.268	-4
Subsidieregeling (voormalig) FAPK ¹¹	8.823.257	8.577.543	-3
Deelregeling internationalisering (voormalig FAPK)	2.072.696	1.870.241	-10
Individuele subsidies sector Algemeen (voormalig FST)	1.523.000	1.983.463	30
Individuele subsidies sector Jazz/Geïmproviseerd (voormalig FST)	431.500	423.000	-2
Totaal	17.805.237	16.785.616	-6

Het overzicht in tabel 2.1 is gebaseerd op de cijfers per deelregeling uit de jaarrekeningen van de verschillende fondsen.

Voor meer gedetailleerde financiële gegevens verwijzen wij naar de deelrapportage Gegevensregistratie Podiumkunsten.

De bestede bedragen fluctueren tussen 2006 en 2008. Opvallende fluctuaties zijn:

- de daling van het aantal aanvragen voor de Podiumregeling in 2008 ten opzichte van 2006;
- het stijgend aantal aanvragen voor de Festivalregeling: dit was al te zien in de jaren voor 2006, vooral door meer aanvragen van zomerfestivals;
- het beperkte aantal aanvragen in de Podiumregeling voor marketing en promotie (8% van de aanvragen in 2006 en 10% in 2008);
- de stabiele situatie van de NPP en FST-regelingen;
- de daling van het aantal gesubsidieerde projecten in de subsidieregeling van het voormalig FAPK (van 307 in 2006 naar 222 in 2008). Het grootste deel van dit budget gaat naar theater, gevolgd door muziektheater, dans en muziek.

Om na te gaan welke inhoudelijke resultaten in beeld gebracht kunnen worden is onderzocht welke gegevens zijn geregistreerd, niet alleen bij het Fonds Podiumkunsten zelf, maar ook bij CBS, SCP, OCW, sectorinstituten en brancheverenigingen.

Daarbij gaat het om de registratie en beschikbaarheid van gegevens op projectniveau, het publieksbereik, spreiding, de grootte/schaal van het podium, openbaarheid data en beschikbaarheid over de jaren 2006 en 2008. Verder is onderzocht of deze gegevens te herleiden zijn tot de indelingen in disciplines/genres zoals die bij de acht subsidieregelingen gehanteerd worden en of het mogelijk is een relatie te leggen tussen de regelingen van Fonds Podiumkunsten en de gesubsidieerde projecten. Een belangrijke vraag is immers of en in welke mate het rijksgesubsidieerd aanbod op de podia in het land is te zien en hoeveel publiek dit trekt.

Noot 11 De genoemde bedragen zijn exclusief toekenningen voor amateurkunst.

Dit levert het volgende beeld op:

Tabel 2.2 Registratie per instelling

	FONDS PODI- UMKUN- STEN	CBS	OCW	SCP	VSCD	VNPF	MCN	DOD	VNT	TIN
Per project	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓
Publieksbereik	✗	✗	?	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Spreiding	✓ / ✗	✗	?	✗	✓	✓	✓	✓ / ✗	✓ / ✗	✗
Grootte podium	✗	✗	?	✗	✓	✓	✓	✓ / ✗	✓ / ✗	✗
Volgens indeling regelingen FONDS PODIUMKUN- STEN	✓	✗	?	✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✗
Herleidbaar subsidie FONDS PODIUMKUN- STEN	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓ / ✗	✗	✗
Openbare be- schikbaarheid data	✓ / ✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓
Beschikbaarheid 2006 / 2008	✓ / ✗	✗ / ✗	?	✓ / ✓	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✗	✓ / ✓	✓ / ✓	✓ / ✓

Uit het overzicht valt op te maken dat de registratie van gegevens veel te wensen over laat. De vraag kan dus niet of maar deels beantwoord worden. Op basis van de gegevens die wij hebben gevonden kunnen geen algemene conclusies worden getrokken over de resultaten en effecten van de regelingen. Om die resultaten en effecten te kunnen bepalen is het nodig om de doelstellingen en criteria te verbinden aan de aanvragen en toekenningen. Dat was maar in enkele gevallen mogelijk. Het Fonds Podiumkunsten is aan het werk om de registratie van gegevens te verbeteren. Om in de toekomst zicht te hebben op de resultaten is dit van groot belang.

'We zijn niet zo best in terugkijken in onze sector', zo werd in een van de veldgesprekken geconstateerd. De belangrijkste conclusie uit de inventarisatie is dat een (visie op) de samenhang in gegevensregistratie ontbreekt. Er bestaat behoefte aan een sectormonitor die ontwikkelingen in aanbod en afname van podiumkunsten kan signaleren en volgen. De voorgangers van het Fonds Podiumkunsten evalueerden niet of nauwelijks. Vooral voor de afnameregelingen rijpt dit gebrek aan evaluatie, omdat deze qua doelstelling nadrukkelijk gericht zijn op langere ontwikkeling van programmering en publieksbereik. Men keek of een voorstel een kwalitatieve bijdrage leverde aan de meerjarige ontwikkeling van programmering en marketing, maar men onderzocht na verloop van tijd niet of dit ook inderdaad het geval was. De resultaten (aantallen voorstellingen/concerten of publieksbereik) werden niet consequent bijgehouden. Podia moesten in 2006 nog wel, maar in 2008 niet meer, rapporteren over beoogd en gerealiseerd publieksbereik. De popregeling vormt hierop een uitzondering. Nieuwe kernpodia werden bezocht, het Fonds Podiumkunsten evalueerde de resultaten van de kernpodia elk half jaar (minimum aantal concerten, kwaliteit en diversiteit van het programma, bezoekersaantallen en financiële gegevens). Een aantal podia is in de loop der tijd vanwege te lage bezoekersaantallen uit de regeling gehaald.

Voor de aanbodssubsidies bestond nooit de eis aan medewerkers en commissieleden van het oude FAPK/FST om te monitoren op output. Het Fonds Podiumkunsten stelde wat dit betreft ook beperkte eisen aan het verslag van de gehonoreerde projecten.

2.2 Aansluiting regelingen bij het veld

Gebruik

Over het algemeen worden de regelingen door de gebruikers positief beoordeeld, zo blijkt uit de interviews, veldgesprekken en de enquête. Daarbij moet opgemerkt worden dat veel van de deelnemers aan de gesprekken zelf gebruik maakten van één of meer regelingen, wat de kans op sociaal wenselijke antwoorden natuurlijk vergroot (wiens brood men eet.....).

De enquête wijst uit dat het merendeel van de respondenten de regelingen zinvol vindt, de doelen en criteria sluiten aan bij hun behoefte. Over het algemeen vindt men de regelingen ook werkbaar in de praktijk. De meeste kritiek is er in dit opzicht op de deelregeling internationalisering.

De administratieve belasting wordt bij deze regeling en bij de regeling van het voormalig FAPK onnodig groot gevonden.

Effecten van de regelingen en adviezen opgetekend of geconcludeerd uit de gesprekken

Afnameregelingen

De gesprekken met fonds en veld leveren weinig aanwijzingen op over de vraag of de podium- en festivalregeling daadwerkelijk hebben geleid tot een betere programmering, een groter publieksbereik of voldoende spreiding. De positieve invloed die deze regelingen hebben op de afname komt wel duidelijk naar voren in de gesprekken.

De afnameregelingen waren ook bedoeld om een mentaliteitsverandering op gang te brengen op het gebied van programmering in combinatie met marketing. Of de regelingen daarin ook zijn geslaagd, kan door betrokkenen niet goed worden beoordeeld. Wel is het belang van marketing meer geaccepteerd geraakt. De enquête wijst uit dat de regelingen de minste invloed hebben op de 'know how' rond marketing en promotie. De bijdragen uit de regeling voor marketing waren voor de respondenten in de eerste plaats belangrijk om de begroting van hun programmering of festival sluitend te krijgen.

Wat betreft de effecten van de afnameregelingen werd geconstateerd dat de podiumregeling heeft geleid tot een spannender programmering, waar ook makers wat aan hebben gehad. Een aantal makers is met behulp van de subsidie doorgebroken bij een groter publiek.

In de veldgesprekken zijn geen voorstellen gedaan voor fundamentele verandering van regelingen. Wel zijn suggesties gedaan voor de aanpassing ervan. Voor meer gedetailleerde informatie hierover verwijzen wij naar de deelrapportage kwalitatieve analyse. Samengevat:

Afnameregelingen

- Podiumregeling: die vraagt volgens betrokkenen om aanpassing en herbezinning. Het aantal aanvragen is te klein (zie hiervoor bij de data-analyse) en de beoordeling van voorstellen is kritisch. Bezinning op criteria als 'regulier versus risicovol' is nodig. Het criterium van coalitievor-

ming, dat op veel kritiek stuitte en als eis uit de regeling is gehaald, kwam in de gesprekken in positieve zin terug.

- Festivalregeling: deze regeling trekt een grote diversiteit aan aanvragers en ontmoet dezelfde kritiek als de podiumregeling wat betreft de criteria. De regeling scoort het minst positief op zinvolheid, werkbaarheid, administratieve verplichtingen en beoordeling. Volgens betrokkenen is een duidelijker onderscheid nodig in de schaal (omvang festival) en de mate waarin ze eigen inkomsten kunnen genereren.
- Regeling Kleinschalige Podia: de geïnterviewden herkennen de noodzaak van de regeling om te voorkomen dat het podiumcircuit voor kleinschalig aanbod verdwijnt. De rol van gemeenten en provincies hierin moet volgens hen worden besproken.
- NPP: de popregeling wordt door betrokkenen over het algemeen positief gewaardeerd, de beoordeling van de kwaliteit van de programmering heeft aandacht. De subsidie uit het NPP heeft volgens betrokkenen effect op de programmering en de betaling van artiesten (redelijke gage) en in mindere mate op het rond krijgen van de begroting (enquête).

Aanbodregelingen

- Regeling FAPK: deze regeling is volgens de respondenten vooral belangrijk voor het realiseren van een specifieke voorstelling, minder voor de ontwikkeling van de podiumkunstenaar. Het accent in de beoordeling ligt op de artistieke kwaliteit van de productie, maar er wordt ook aandacht geschonken aan de zakelijke kant.
- Deelregeling internationalisering: deze moet volgens onze gesprekspartners uit het veld veel meer gaan functioneren in samenhang met andere regelingen. De regeling is een mix van aanbod en afname, die vraagt om verheldering in de communicatie met het veld. De programmering van internationale podiumkunsten zou ondergebracht kunnen worden in een programmeringsregeling, zo vindt men. Verder zou een betere balans wenselijk zijn tussen export van Nederlandse podiumkunst naar het buitenland en import van buitenlandse podiumkunst naar Nederland.
- FST: in de veldgesprekken was er kritiek op deze regeling vanwege het gebrek aan helderheid over de doelstelling en de criteria en vanwege de slechte toegankelijkheid voor nieuwe aanvragers. De constatering dat in de aanvragers van de regeling weinig dynamiek zit (90% vraagt al langere tijd aan en krijgt ook al langere tijd subsidie) leidt bij de 'buitenwacht' tot de vraag of deze regeling het karakter heeft van een uitkering die steeds wordt verlengd en of dit passend is binnen het kader van projectenregelingen. In de enquête wordt door twee derde van de scheppende toonkunstenaars aangegeven dat zij zonder de subsidie minder composities gemaakt zouden hebben. Circa drie kwart van deze respondenten geeft aan zonder de subsidie niet in het levensonderhoud te kunnen voorzien.

2.3 De regelingen bezien vanuit de missie Fonds Podiumkunsten

In het onderzoek is aan de gesprekspartners gevraagd hoe zij de regelingen die er nu zijn beoordelen in het licht van de missie van het Fonds Podiumkunsten en welke aanpassingen gewenst zouden zijn.

Alle regelingen dragen nog duidelijk de sporen van hun geschiedenis in zich. In het Fonds Podiumkunsten zijn alle podiumkunsten verenigd, met aandacht voor de keten van scheppen, produceren, bemiddeling, programmeren en marketing en publieksopbouw. De relatie tussen aanbod en afna-

me is daarbij een terugkerend onderwerp. Wanneer we de bestaande regelingen plaatsen in de keten van aanbod en afname, dan ziet dit er als volgt uit:

Productie			Afname	
Scheppen	Producersen	Bemiddeling	Programmeren	Marketing en publieksopbouw
Individuele subsidies algemeen, jazz en geïmproviseerd	<ul style="list-style-type: none"> Regeling Internationalisering Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten (FAPK) 	Regeling Internationalisering	<ul style="list-style-type: none"> Podiumregeling Festivalregeling Regeling Kleinschalige Podia Nederlands Popmuziek Plan Regeling internationalisering 	<ul style="list-style-type: none"> Regeling Kleinschalige Podia Nederlands Popmuziek Plan Podiumregeling Festivalregeling

In de veldgesprekken is gevraagd naar de ideeën over de huidige en toekomstige regelingen in relatie tot de missie van het fonds.

Het eerste dat opvalt is de *complexiteit van de regelingen*. De historische ontwikkeling van regelingen en daarbinnen subregelingen en de daaraan verbonden doelen en criteria maken dat men 'door de bomen het bos niet meer ziet'. Zowel in de gesprekken met fondsmedewerkers als met het veld werd dit duidelijk. Regelingen overlappen of er is juist gebrek aan samenhang. Deze stelling wordt onderbouwd met concrete voorbeelden, bijvoorbeeld de relatief geïsoleerde positie van de FST-regeling (weinig tot geen relatie met afname) en de onduidelijke positie van de deelregeling internationalisering.

Uit de beantwoording van de enquête blijkt dat een deel van de respondenten niet weet voor welke regeling zij hebben aangevraagd en/of welke regelingen op hen van toepassing zijn. Daaruit concluderen we dat aard en inhoud van de regelingen niet bij alle respondenten helder op het netvlies staan. In de adviezen tot verbetering wordt gewezen op de noodzaak om de regelingen gebruikersvriendelijker te maken, het systeem van regelingen te vereenvoudigen en de communicatie vanuit het fonds over de regelingen te versterken.

In een bijeenkomst van het Fonds Podiumkunsten met de brancheverenigingen werden de huidige complexiteit en de noodzaak om te vereenvoudigen onderschreven.

In de gesprekken met het veld zijn veel suggesties gedaan voor het aanpassen van regelingen met het oog op de toekomst. We noemen de belangrijkste; voor gedetailleerdere informatie per regeling verwijzen we naar de deelrapportages:

- Er is bij de deelnemers aan de veldgesprekken (zowel producenten als uitvoerders en podia) onvrede over de wijze waarop podia programmeren. Welke rol is de ideale rol van de podia in de keten? Podia zouden

daarin een centralere rol moeten krijgen, zij zouden bij het fonds meer subsidie moeten kunnen aanvragen (vergelijkbaar met de regelingen NPP en de RKP). Podia zouden ook meer een rol als (co)producent op zich kunnen nemen. Gemeenten hebben hierin ook een rol, als subsidiënten van de podia.

- De toegankelijkheid van de aanbodsubsidies voor nieuwe makers behoeft aandacht. De belangrijkste verandering in het nieuwe stelsel is, vanuit het fonds bezien, dat er minder budget is dan voorheen voor projecten. Vanaf januari 2009 is uit de projectbudgetten theater en dans rond 1 miljoen euro overgeheveld naar de productiehuizen. Makers die aan het begin staan van hun carrière zijn aangewezen op ontwikkelingstrajecten van de productiehuizen. Aanvragers voor eenmalige projecten hebben minder ruimte.
- Culturele diversiteit: de toegang tot aanbodsubsidies voor makers van cultureel diverse genres is beperkt door de wijze waarop artistiek inhoudelijke criteria toegepast worden. De interpretatie van de criteria hangt mede af van de samenstelling van de adviescommissie. Naast aanbodsubsidies zijn opleiding en talentscouting belangrijke instrumenten. Het fonds moet zorg dragen voor cultureel divers samengestelde commissies.
- Een meer stimulerende rol van het fonds zou er kunnen zijn op het gebied van presentaties van podiumkunsten in het buitenland. Internationale activiteiten zouden een vanzelfsprekender plek moeten krijgen in de plannen van aanvragers. Het fonds wordt, vooral door gesprekspartners uit de modern gecomponeerde muziek, opgeroepen een mediaplan te maken samen met sectororganisaties om de belangstelling van programmeurs en publiek te vergroten. Tot slot wordt het fonds gevraagd productie en afname in regelingen meer aan elkaar te verbinden.

3 Intermezzo: opdracht van het fonds in een veranderend podiumkunstenlandschap

Nadenken over de toekomstige vormgeving van de regelingen, vereist dat we ook (kort) de context definiëren waarin zij moeten functioneren. In de eerste plaats is dit de opdracht van het Fonds Podiumkunsten en gaat het om de vraag hoe de regelingen kunnen bijdragen aan, of beter gezegd, uitdrukking zijn van, de opdracht die het fonds bij zijn oprichting heeft gekregen. Daarom gaan we kort terug naar het rapport van de commissie d'Ancona dat, achteraf gezien zeker, de opmaat vormde van een aantal forse beleidswijzigingen in de podiumkunsten. Bij het herontwerp van de set aan regelingen is het daarnaast belangrijk rekening te houden met de situatie in de podiumkunsten. Enerzijds gaat het hier om de vraag wat het doel en de functie van de regelingen moeten zijn ten opzichte van wat men beoogt te realiseren binnen de basisinfrastructuur (de BIS) en de vierjarige subsidieregelingen. Anderzijds zijn ontwikkelingen met betrekking tot de podia, het aanbod en het publieksbereik relevant als context voor de toekomstige regelingen¹². Dit leidt tot vragen over de focus van het fonds en de regelingen.

3.1 d'Ancona, Alons en de opdracht aan het fonds

Het rapport van de commissie d'Ancona vormde een belangrijke basis voor het beleid van het nieuwe Fonds Podiumkunsten. De commissie d'Ancona constateerde onder meer een 'mismatch' tussen vraag en aanbod. Die analyse was vervolgens voor de commissie Alons, mede aanleiding om te adviseren tot één, integraal fonds voor de podiumkunsten te komen waarbinnen de scheiding tussen productiefonds en afnamefonds was opgeheven. Een fonds dat vervolgens van de Minister de opdracht zou krijgen een betere match tussen aanbod en vraag te helpen bewerkstelligen. Een groot deel van de thema's en knelpunten in het rapport van de commissie d'Ancona zijn daarom relevant in de context van dit onderzoek.

De commissie constateert onder meer de volgende knelpunten, waar het gaat om genoemde mismatch:

- Er is te veel 'klein', experimenteel en soms artistiek onvoldragen aanbod en te weinig 'groot' aanbod met bewezen kwaliteit en gevestigde reputatie. Dit is ook inhoudelijk en qua publieksbereik eenzijdig.
- Er zijn veel en komen steeds meer grote/middelgrote zalen (overheden investeren vaak liever in grote zalen), terwijl er vooral klein aanbod is bijgekomen.
- Podia (vooral de kwaliteitspodia) worden onvoldoende gesteund (financieel en in hun artistieke beleid) door gemeente en provincie. Programmeringsgelden van bestaande en nieuwe podia zijn vaak de sluitpost van de gemeentelijke kunstbegroting.

Noot 12 We schetsen deze ontwikkelingen summier aan de hand van de thema's die in ons kwalitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen. Een uitgebreide en afgewogen analyse van het podiumkunstenveld valt buiten het bestek onze opdracht.

- Bij veel podia en producenten ontbreekt het aan een integrale benadering van programmering en marketing en er is weinig bekend over wensen van niet-bezoekers. Met andere woorden: publieksopbouw laat te wensen over.

Bundeling/bemiddeling

Een belangrijk thema dat de commissie aanroert, is dat vraag en aanbod niet goed worden 'bemiddeld'. De functie van intermediair (vroeger vervuld door onder meer het Nederlands Impresariaat en Theater- en Muzieknetwerk Nederland) ontbreekt nagenoeg. Producenten acquireren producties meestal individueel; samenwerking tussen podia en producenten, tussen producenten onderling en tussen podia onderling komt nauwelijks van de grond. Kiem voor deze situatie is ook gelegen in de wijze van subsidiëren, zo stelt de commissie. De Raad voor Cultuur en de fondsen (FPPM, FAPK en FST) beoordelen individuele aanvragen en bezien veel te weinig de onderlinge samenhang.

Rol van de podia

De commissie d'Ancona constateert dat in Vlaanderen meer subsidie naar de podia gaat in vergelijking met Nederland, waardoor deze podia hogere uitkoopsommen kunnen betalen. Zo vloeit subsidie aan podia terug naar gezelschappen. Vernieuwing, hoog in het vaandel van het Nederlandse podiumkunstenbeleid, gaat mede als gevolg van dit systeem minder snel en veel geleidelijker dan in Nederland. Ook wordt in het rapport een vergelijking met het systeem in Duitsland gemaakt, waar lokaal verankerde stadstheaters met eigen gezelschappen een sterke band met het publiek opbouwen. De zaalbezetting is er hoog, 80 à 90%. Hier ligt het accent op traditie en gevestigde kwaliteit en is er minder ruimte voor diversiteit en vernieuwing. De beide vergelijkingen stellen impliciet twee strategieën tegenover elkaar: de Nederlandse strategie met haar nadruk op vernieuwing en het uitgebreide, fijnmazige en gevarieerde podiumkunstenbestel waarop duizend bloemen bloeien en een minder standvastige band met het publiek bestaat, tegenover het meer gestroomlijnde model in zowel Duitsland als Vlaanderen waar de podia een centrale, regulerende rol spelen in het op elkaar afstemmen van vraag en aanbod.

3.2 Basisinfrastructuur

De BIS (basisinfrastructuur) heeft in 2009 ook zijn intrede in de podiumkunsten gedaan. In de BIS ontvangt een beperkt aantal producerende culturele instellingen (toneel-, ballet- en operagezelschappen, orkesten) rechtstreeks van het rijk een subsidie. Zij hebben ofwel een blijvend uitzicht op subsidie, ofwel krijgen een vierjarige subsidie. De Raad voor Cultuur heeft advies uitgebracht over deze vierjarige subsidies. Resultaat is dat er negen dansgezelschappen in de BIS zijn opgenomen, dertien aanvragers uit de muzieksector (inclusief productiehuisen, festivals), acht theater/toneelgezelschappen, acht jeugd(muziek)theatergezelschappen, een festival en dertien productiehuisen (de voormalige werkplaatsen heten nu productiehuis). Ook de sectorinstituten en het fonds zelf zijn opgenomen in de BIS. Het Fonds Podiumkunsten opereert autonoom ten opzichte van de BIS, maar vormt zijn beleid in wisselwerking ermee: complementair, versterkend of concurrerend. De productiehuisen zorgen voor de ontwikkeling en begeleiding van nieuw, jong talent. De in de BIS opgenomen gezelschappen hebben eveneens de taak nieuw talent te begeleiden.

Het Fonds Podiumkunsten verstrekt, zoals ook al in onze inleiding staat beschreven, vierjarige subsidies aan producerende podiumkunstinstanties en daarnaast subsidies in het kader van de acht regelingen die wij hebben onderzocht. Wij noemen deze acht regelingen hier voor het gemak 'project-regelingen'.

De wijziging in het stelsel betekent een ommekeer. Sinds de jaren 70 waren de podiumkunsten in Nederland sterk (in ieder geval sterker dan in de omringende landen) gericht op vernieuwend en kleinschalig aanbod en type podia. Met de actuele wijziging van het stelsel, het aanwijzen van een beperkt aantal (grotere) podiumkunstproducenten in de BIS en de keuze 'meer voor minder' van het fonds met betrekking tot de vierjarige regelingen, is hierin een gedeeltelijke kentering gekomen.

Subsidies voor podia en programmering

Opvallend is dat podia (programmering en publieksopbouw) alleen via (vier van de acht) projectregelingen gesubsidieerd kunnen worden, namelijk via de podiumregeling, de festivalregeling, de regeling kleinschalige podia en het Nederlands popmuziekplan. Dat maakt deze regelingen uniek binnen het gehele stelsel; alleen via deze regelingen kunnen fonds en rijk podia rechtstreeks ondersteunen. Vanuit de BIS wordt publieksopbouw alleen gestimuleerd bij producerende instanties (podia komen niet in aanmerking voor subsidie uit de BIS).

3.3 Het 'fijnmazige netwerk' van podia

Zoals we in onze kwalitatieve analyse aangegeven hebben, zijn de podia, gezien als de infrastructuur of het 'fijnmazig netwerk' waarbinnen het aanbod zijn weg vindt naar het publiek, een belangrijke factor met het oog op de toekomstige vormgeving van de projectregelingen. Het Fonds Podiumkunsten zal daarbij rekening moeten houden met de situatie van de podia en hun gewenste rol in het matchen van vraag en aanbod in de podiumkunsten. In zijn advies voor de BIS¹³ benoemt de Raad voor cultuur expliciet de problematiek van (kleine) podia:

"Een specifiek probleem voor de podia is het programmeren van meer risicovol aanbod. (...) Nu podia volgens de subsidieregeling geen subsidie meer kunnen aanvragen bij het Rijk, heeft een aantal van hen een aanvraag als productiehuis ingediend. De Raad heeft geconstateerd dat deze aanvragen niet allemaal voldoen aan de criteria, maar de podia kunnen voor een vierjarige subsidie ter ondersteuning van de programmering ook niet bij het Fonds Podiumkunsten terecht. Deze podia dreigen nu door de veranderingen in de subsidiesystematiek tussen wal en schip terecht te komen. In de sectorinleiding Podiumkunsten motiveert de Raad zijn advies om het Fonds Podiumkunsten de opdracht te geven een oplossing te vinden voor deze problematiek."

Ontwikkelingen

De commissie d'Ancona beschreef al een aantal ontwikkelingen met betrekking tot de podia (en het aanbod). Een meer historisch getint beeld van een aantal veranderingen in het podiumlandschap staat beschreven in Zaken

Noot 13 Advies BIS 1.0, Basisinfrastructuur 2009-2012, Raad voor Cultuur, mei 2008.

van Zalen¹⁴. In de periode 1970-1990 was er sprake van schaalverkleining (kleine producties op kleine podia of vlakke vloertheaters). Het aantal kleine speelplekken nam in die periode sterk toe. Zij boden onderdak aan een groeiende hoeveelheid experimenteel werk van alternatieve theater-, dans- en muziekgezelschappen. De grote gezelschappen concentreerden zich op de schouwburgen, die in aantal afnamen. De orkesten reisden in het verleden al minder en bleven grote podia bezoeken. Popbands richtten zich op het clubcircuit. Vanaf het midden van de jaren 80 werden er veel nieuwe podia gebouwd vanwege wettelijke voorschriften, hogere eisen van bespeelers en publiek, professionalisering van (de techniek van) voorstellingen. Binnen de podiumwereld ontstonden specialisaties: concertzalen, poppodia, danstheaters, theaterzalen, musicaltheaters. Er ontstonden podia met artistieke profielen gespecialiseerd in moderne muziek, klassiek, jazz, pop, toneel en dans¹⁵. Daarnaast waren er veel middelgrote en kleine zalen met een multifunctioneel karakter.

In de jaren 90 zien we een toename van het grootschalige amusement (Joop van den Ende). Kenmerken van deze schaalvergroting zijn: grotere zalen, hogere prijzen en ook een centralisatie van het aanbod (het publiek is bereid meer te reizen en meer te betalen voor een theaterervaring). In de jaren 90 komt er ook een schaalvergroting bij de poppodia. De pop wordt volwassen met het eerste grote poppodium in Tilburg (013) dat drie zalen heeft voor 2.200, 350 en 150 bezoekers.

Bevindingen

Vanuit onze deelonderzoeken zijn de volgende zaken met betrekking tot de podia en hun rol naar voren gekomen:

- Met een zekere heimwee blikte men in de veldgesprekken terug op de tijd waarin de structuur van de podia nog helder was met een eerste circuit (grote zalen/schouwburgen voor het grootschalige aanbod), een tweede circuit (vlakke vloertheaters, de kleine zalen voor het kleine, wat meer alternatieve aanbod) en het derde circuit (voor het experiment). De huidige structuur is een stuk minder overzichtelijk, brokkeliger. Dit maakt de weg van het aanbod naar zijn (juiste) plek en publiek moeilijk en vol hobbels.
- Men bevestigde in grote lijnen het beeld dat door de commissie d'Ancona is geschetst: te weinig 'groot' en artistiek voldragen aanbod voor de grote zalen, te veel 'moeilijk' aanbod voor de middelgrote zalen. Overigens kwam vooral naar voren hoe moeilijk het is om zicht te krijgen op (de kwaliteit van) het totale aanbod¹⁶. Daarvoor is het te groot.
- De spreidingsgedachte noemde men in de huidige structuur funest voor nieuw/experimenteel dan wel specifiek podiumkunstenaanbod. Bij een nicheaanbod is het veel beter goed te kijken welk aanbod op welke podia past.
- Het vak van programmeur is uitgehold, zo werd algemeen gesteld. De enquête bevestigt dit beeld; de grootste groep van respondenten is het eens met de stelling dat de kwaliteit van de programmering afneemt. Vergelijkingen van het Nederlandse systeem met het Duitse en het Vlaamse leverden in de veldgesprekken bespiegelingen op over de waarde van afnamesubsidies en de rol die podia zouden moeten hebben.

Noot 14 Zaken van Zalen, Cees Langeveld, 2009.

Noot 15 Zaken van Zalen, pag. 32-33.

Noot 16 Uit de enquête - die zoals gezegd is met voorzichtigheid geïnterpreteerd moet worden - blijkt dat een ruime meerderheid van de respondenten de kwaliteit van het aanbod enigszins (32%) of ruim voldoende (29%) vindt.

- Er is geen eenduidige visie op de gewenste rol van de podia naar voren gekomen. Men vond wel dat podia veel sterker dan nu bij de productiekant van de keten betrokken zouden moeten raken en meer vanuit deze betrokkenheid zouden moeten programmeren.
- De regeling kleinschalige podia en het Nederlands popmuziekplan werden allebei sterk gewaardeerd, blijkt uit ons kwalitatieve onderzoek zowel als uit de enquête. Mede met behulp van deze regelingen wordt een circuit van podia in stand gehouden dat kleinschalig aanbod respectievelijk Nederlandse popmuziek levendig houdt.
- Men maakte zich tijdens diverse veldgesprekken zorgen over de programmering van jazz, en ook over die van de moderne gecomponeerde en - in mindere mate - de klassieke muziek.
Het aantal podia dat jazz programmeert is teruggelopen, zo stelt men. Dit wordt overigens niet bevestigd door de cijfers van MCN¹⁷.

Focus

De vraag is wat de *focus van de projectregelingen* binnen het gehele stelsel moet zijn. Moeten deze regelingen vooral vernieuwing en dynamiek 'aan de onderkant' van het stelsel mogelijk maken (in aanvulling op wat de productiehuizen en de gesubsidieerde producerende instellingen - via BIS en de vierjarenregeling Fonds Podiumkunsten - daaraan doen)? Moeten zij daarbij een speciaal oog hebben voor culturele diversiteit? Moeten zij vooral kwalitatief hoogstaande, ad hoc producties stimuleren van (muziek-, theater-, toneel- en dans-)makers in onverwachte en unieke samenwerkingsverbanden? Of moeten zij zich vooral richten op de afname en de programmering van podia versterken? Moeten zij zich concentreren op publieksopbouw? Of moeten zij een mix van deze functies zijn?

Ook voor de *afnameregelingen* is de vraag naar de *focus* belangrijk. Hoe kan het fonds de kwaliteit van de programmering het best stimuleren? Op welke manier kan de relatie tussen de programmering en de productie verstevigd worden? Welk belang heeft spreiding voor het fonds en hoe werkt dit bij specialistische programmering?

Missie van het fonds

De opdracht aan het nieuwe fonds luidt om de frictie tussen aanbod en afname zoveel mogelijk te ondervangen door ondersteuning op basis van de ketengedachte (makers, podia en publiek). Het fonds zet deze verbetering in langs de weg van de nieuwe vierjarenregeling en de 'overige regelingen' - die in dit onderzoek centraal staan.

In het beleidsplan van het fonds wordt expliciet de relatie gelegd met de signalen die onder andere in het rapport van de commissie d'Ancona naar voren zijn gekomen:

- De versnippering van middelen.
- Onvoldoende aansluiting (in inhoud en schaal) tussen productie en afname.
- Gebrekkige voeling met maatschappelijke veranderingen en internationale artistieke ontwikkelingen.
- Oplopende druk op programmeringsbudgetten.
- Gebrek aan doorstroming van makers in het bestel.

Noot 17 MCN, Kleine muziekpodia in beeld, cijfers en kengetallen 2007. In dit rapport wordt de stand van zaken in 2007 vergeleken met die in 2006. Of de kleine muziekpodia verminderd zijn in aantal wanneer we dit vergelijken met de periode daarvoor is niet te herleiden uit deze cijfers.

- Moeite om een breed publiek te vinden, vast te houden en uit te bouwen.

Het Fonds Podiumkunsten heeft zijn missie als volgt geformuleerd:
"De kwaliteit, diversiteit en maatschappelijke betekenis van de podiumkunsten in Nederland versterken en in stand houden, en de aansluiting van de podiumkunsten in Nederland bij de internationale kunstpraktijk bevorderen."¹⁸

Doelstellingen van het fonds

Deze missie heeft het fonds in vier doelstellingen vertaald. Het Fonds Podiumkunsten:

- investeert in kwaliteit;
- stimuleert dynamiek in de podiumkunstensector;
- brengt samenhang aan in de podiumkunstensector;
- stimuleert cultureel ondernemerschap.

Noot 18 Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+, Beleidsuitgangspunten 2009-2012.

4 Sporen langs nieuwe wissels: conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk gaan we in op twee vragen:

- 1 Wat zijn de 'werkzame bestanddelen' van de huidige regelingen die behouden moeten blijven met het oog op de beleidsdoelstellingen van het Fonds Podiumkunsten?
- 2 Hoe kunnen de uit het onderzoek verkregen informatie en inzichten ingezet worden als bouwstenen voor een nieuwe of aangepaste vormgeving van de regelingen?

We geven antwoorden in de vorm van aanbevelingen. Aanbevelingen die beschouwd kunnen worden als bouwstenen in het denken over herontwerp van de regelingen van het fonds.

Uitgangspunt bij het denken over nieuwe regelingen zijn de doelstellingen van het Fonds Podiumkunsten:

- Investeer in kwaliteit.
- Stimuleer dynamiek in de podiumkunstensector.
- Breng samenhang aan in de podiumkunstensector.
- Stimuleer cultureel ondernemerschap.

We starten met het schetsen van het algemene kader, met de door de commissie d'Ancona geschetste problematiek en de ketengedachte als leidraad. Daarna volgen de bouwstenen voor nieuwe regelingen van het fonds.

4.1 Kader

We gaan uit van vier schakels in de keten die de productie en de afzet van podiumkunsten met elkaar verbinden:

- scheppen
- produceren
- programmeren
- publiek opbouwen

Scheppen en produceren vallen onder de aanbodssubsidies, programmeren en publiek opbouwen onder de afnameregelingen.

Vanuit het onderzoek komen de volgende premissen naar voren:

- 1 Er moeten aanbodregelingen zijn met een onderlinge samenhang.
- 2 Er moeten afnameregelingen zijn met een onderlinge samenhang.
- 3 Er moeten koppelingen tussen aanbod- en afnameregelingen gemaakt worden (nieuwe wissels gezocht).

Ad 1: vraagstukken aan de productiekant van de keten

Uit het onderzoek komen voor wat betreft de schakels scheppen en produceren de volgende vraagstukken naar voren:

- Wat is de samenhang tussen scheppen en produceren? Moeten scheppen en produceren als twee losstaande zaken in aparte regelingen worden vervat? Moet er voor muziek (oude FST) een aparte regeling voor scheppen zijn of moet deze geïntegreerd worden binnen het systeem van productiesubsidies waarin scheppen en produceren al verbonden zijn?

- Zijn kwaliteitsoordeel en de kwaliteitscriteria adequaat?
- Hoe kan het fonds middels de aanbodregelingen zorgen dat scheppende en productiesubsidie toegankelijk zijn voor nieuwe aanvragers, bijzondere aanvragers (multidisciplinair, onverwachte samenwerkingsverbanden, etc.) en cultureel diverse aanvragers om de beoogde dynamiek in het stelsel te kunnen verwezenlijken.
- Hoe past internationalisering in het geheel?

Ad 2: vraagstukken van de afnamekant van de keten

- Hoe kan aan programmering een nieuwe impuls worden gegeven?
- Op welke wijze zou de kwaliteit van de programmering moeten worden beoordeeld (en in een regeling vervat)? Op welke wijze kunnen de criteria bijzonder en/of risicovol adequater worden geformuleerd?
- Moet ook reguliere programmering opgenomen worden in een programmeringsregeling?
- Moeten programmeren en marketing in één regeling worden samengevat? Vragen programmering en marketing niet om een verschillend type regeling of aanpak?
- Kan marketing via een subsidieregeling worden bevorderd?
- In welke mate moet het fonds vasthouden aan het criterium van spreiding? Moet de spreidingsgedachte nadrukkelijker dan nu gezien worden in relatie tot circuitvorming, nichemarkten, specialistische podia?
- Moet men voor afnameregelingen werken met een commissie die een kwaliteitsoordeel velt of niet?

Ad 3: zoeken naar nieuwe wissels

- Op welke manieren kunnen aanbod- en afnameregelingen met elkaar verbonden worden?
- Wat zijn interessante mengvormen van regelingen?
- Hoe kan de functie van intermediair vorm krijgen?

Met deze vragen in het achterhoofd formuleren we bouwstenen voor nieuwe regelingen van het Fonds Podiumkunsten.

4.2 Bouwstenen

Algemeen

1 Een heldere boodschap uit het onderzoek is dat de *huidige regelingen te complex* zijn en dus *vereenvoudigd moeten worden*: minder regelingen en het beperken van de differentiatie van de regelingen in allerlei subregelingen zijn noodzakelijk. In de huidige wijze van subsidiëren staat vooral de kwaliteit van individuele projecten centraal en wordt onvoldoende aandacht geschonken aan de samenhang binnen de keten van scheppen – produceren – programmeren – publiek opbouwen. Bij het herontwerpen van regelingen moeten de functies van deze regelingen verduidelijkt worden en moeten deze helder worden gepositioneerd in de keten.

Daarbij moet gelet worden op de verbindingen tussen posities in de keten: programmeren verbinden met publiek opbouwen en produceren, produceren verbinden met scheppen en programmeren. In de bouwstenen hierna worden concrete aanbevelingen gegeven over de verbindingen. Ook moet gelet worden op de rol van de gemeenten en provincies in relatie tot wat het fonds doet.

- 2 De *communicatie* over de regelingen met het veld moet worden *verbeterd*: informatie over het doel van de regelingen en de procedure. Aanvragers zien door de ‘bomen het bos niet meer’ en ook de medewerkers van het fonds zelf hebben moeite de weg erin te vinden, zo blijkt uit de gesprekken. Vereenvoudiging van regelingen maakt het makkelijker de regelingen goed te communiceren met het veld.
Uit het onderzoek blijkt verder dat de toegankelijkheid van regelingen voor nieuwe aanvragers onder druk staat, zowel vanwege gelimiteerde budgetten voor projecten als de nieuwe, meer formele aanvraagprocedure van het fonds. Wat dit laatste betreft is er een mogelijkheid om andere vormen van communicatie te introduceren, bijvoorbeeld het organiseren van informatiedagen voor potentiële aanvragers en deelname van het fonds aan sectorale studiedagen, seminars en beurzen. Het fonds kan zo communicatie inzetten als instrument om de verbindingen in de keten te bevorderen.
- 3 Het ontbreekt aan een *visie op de samenhang in de registratie van gegevens*. Er is behoefte aan een sectormonitor die ontwikkelingen in aanbod en afname van podiumkunsten kan signaleren en volgen. Het fonds moet bij het ontwerpen van de nieuwe regelingen formuleren welke gegevens op geaggregeerd niveau beschikbaar moeten zijn en welke gegevens van aanvragers dus gevraagd en geregistreerd moeten worden. Verder is geconstateerd dat bij de voorlopers van het fonds nauwelijks sprake was van evaluatie en reflectie op de resultaten van regelingen. Het Fonds Podiumkunsten zou regelmatig een kwalitatieve analyse moeten maken van succesvolle of mislukte projecten, vooral van projecten waarmee het fonds een ontwikkeling op lange termijn wenst te bevorderen.
- 4 Internationalisering maakt deel uit van de missie van het fonds. Uit het onderzoek komt naar voren dat de internationale oriëntatie van producenten veel aandacht behoeft. Internationalisering moet een structureel aspect zijn van regelingen die het aanbod stimuleren.
- 5 Het accent in de subsidiëring door het Fonds Podiumkunsten ligt nu vooral op het ondersteunen van in artistiek opzicht waardevolle projecten van makers door aanbodsubsidies. Gelet op de resultaten van het onderzoek en de missie van het fonds, bevelen wij aan te onderzoeken hoe kwalitatief goed aanbod via de afname gestimuleerd kan worden

Afnameregelingen

- 6 ‘*The art of programming*’ staat onder druk: volgens betrokkenen is de kwaliteit van het programmeren uitgehold. Programmeren is vooral ‘boeken’ geworden van voorstellingen en concerten die zich in het circuit aandienen, het ‘aankruisen van aanbod op een lijstje’. D’Ancona constateerde dat (kwaliteits)podia onvoldoende worden gesteund (financieel en in hun artistieke beleid) door gemeente en provincie.
De enquête in dit onderzoek wijst onder meer uit dat de grootste groep respondenten vindt dat de kwaliteit van de programmering in Nederland afneemt. 68% van de respondenten is het hiermee zeer of enigszins eens. Podia en festivals hebben nu maar beperkt invloed op de kwaliteit van het aanbod. Door hen meer in een coproducerende rol te zetten kan dit worden veranderd.

Programmeurs van podia moeten in nieuwe regelingen gestimuleerd worden om hun focus te verleggen. Daarbij verdient het aanbeveling de banden tussen producenten en programmeurs te versterken.

Het fonds kan de kwaliteit van programmeren het meest effectief stimuleren in aanvulling op andere subsidiërende overheden, in het bijzonder de gemeenten. Het is de moeite waard te onderzoeken hoe een stimulerende subsidieregeling in deze het best kan worden vormgegeven.

In de verdeling van subsidie ligt het accent bij het Fonds Podiumkunsten nu op de productie van kunst. De mogelijkheden voor het subsidiëren van de podia zijn in budgettaire zin beperkter dan die van producenten. Het fonds zou ten behoeve van bevordering van de afname ruimte moeten creëren om artistieke keuzen van programmeurs mogelijk te maken, eerder dan zelf die artistieke keuzen te maken. De mogelijkheid voor podia om subsidie aan te vragen zou daartoe vergroot moeten worden.

7 *Formuleer een visie op de samenhang van programmeren en produceren.*

Vraag en aanbod moeten dichter bij elkaar komen te staan. In de bijeenkomst met de brancheorganisaties werd gepleit voor 'creative matching' tussen 'scheppers', producenten en podia. Wanneer je deze matching beloont, dan worden producenten bij voorbaat uitgedaagd na te denken over het publiek. Coalities tussen programmeurs en producenten werken alleen wanneer er ruimte is om de aangeboden programma's te beïnvloeden en niet alleen 'gereed product' aangeboden krijgen. In de popmuziek komt deze werkwijze al regelmatig voor.

8 *Vormgeving van nieuwe regelingen:* opvallend was de tevredenheid met relatief 'eenvoudige' afnameregelingen als het Nederlands Popmuziek Plan (NPP) en de Regeling Kleinschalige Podia (RKP). Kenmerk van deze regelingen is dat ze de verantwoordelijkheid voor de artistiek-inhoudelijke keuzen neerleggen bij de podia/programmeurs en dat ze redelijk 'laagdrempelig' zijn. Het fonds subsidieert op basis van programmavoorstellen en de inschatting van het publieksbereik. Het NPP heeft daarbij als opvallend kenmerk dat men werkt zonder adviescommissie en met een subsidiesysteem dat tekorten op de programmering dekt tot een bepaald maximum, wat podia stimuleert om risico's te nemen in de programmering van Nederlands aanbod. De kanttekening die uit het onderzoek naar voren komt, is dat de toetsing van het artistiek profiel van de podia wel verstevigd zou mogen worden. Podia kunnen worden beoordeeld op hun totale programmaprofiel, met de specifieke mix van regulier en bijzonder en op hun publieksopbouw, die mede afhankelijk zal zijn van de mogelijkheden in hun regio. Het Fonds Podiumkunsten zou zich dus in de beoordeling van programmavoorstellen op de totale programmering moeten richten en niet alleen op het risicovolle deel ervan. Wat betreft de RKP werd uit het onderzoek duidelijk dat het veld erop aandringt dat het Fonds Podiumkunsten kleine podia, die bijzondere programmering willen brengen, blijft ondersteunen.

9 *Marketing en promotie:* de noodzaak om marketing een impuls te blijven geven in de toekomst wordt door betrokkenen onderschreven. De wijze waarop dit is nagestreefd in de podium- en festivalregeling heeft – behoudens incidentele successen – weinig opgeleverd, zowel qua feitelijke projecten als in de ontwikkeling van kennis. De vraag of het fonds door middel van een subsidieregeling de marketing voldoende positief kan be-

invloeden is in het onderzoek niet beantwoord. Wij adviseren het fonds om samen met sectorinstituten en brancheverenigingen te zoeken naar een effectieve werkwijze. Daarin zouden programmering en marketing beter met elkaar verbonden moeten worden dan tot nu toe het geval is.

Aanbodregelingen

10 *Diversiteit bevorderen*

Met de regelingen van het voormalig FST en FAPK beoogt het Fonds Podiumkunsten in kwaliteit van het aanbod te investeren. De beoordeling van artistieke kwaliteit van de aanvragen en in welke opzichten die onderscheidend is, staat centraal. Het kwaliteitsoordeel komt tot stand in commissies van professionals. Over het algemeen zijn onze gesprekspartners in het onderzoek redelijk tevreden over de beoordeling en de procedures. Een belangrijke kritische noot uit de veldgesprekken is dat door de toepassing van het begrip kwaliteit de toegankelijkheid voor makers in nieuwe cultureel diverse genres wordt beperkt. Het aantal aanvragen op dit gebied is al klein; door de ontwikkelingsfase van dit aanbod blijft er in de kwalitatieve concurrentie met andere aanvragen een nog kleiner aantal over. Dit wordt nauwelijks gecorrigeerd met het brede criterium 'diversiteit van het landschap'.

Een tweede kritische noot is dat sommige disciplines er niet in slagen om zich een plek te verwerven in het subsidiesysteem. Veel genoemde voorbeelden zijn die van de wereldmuziek, muziektheater en de producties in de popmuziek. De redenen die hiervoor worden genoemd lopen uiteen van inhoudelijk tot verschillen in wijze van produceren.

11 *Potentieel publieksbereik* is in de afgelopen jaren steeds meer gaan meewegen in de voormalige FAPK-regeling. In 2009 is dit nog aangevuld met de criteria cultureel ondernemerschap en culturele diversiteit. De inzet van het Fonds Podiumkunsten om aanbod en afname meer te verbinden wordt in de veldgesprekken als juist onderkend. Het beeld van de maker die zonder notie van zijn publiek werk maakt wordt als ouderwets betiteld. Spanning tussen de keuze voor artistieke kwaliteit en publieksbereik wordt in de praktijk vaak wel ervaren. Aanvragen mogen niet los gezien worden van hun potentiële markt, maar uit het onderzoek blijkt dat men huiverig blijft voor een al te grote nadruk op de publiekscant ten koste van de beoordeling op artistieke waarde.

Subsidies voor projecten zouden verbonden kunnen worden met (een circuit van) podia die zich hebben bewezen op het gebied van kwaliteitsprogrammering, al dan niet door coproducties. Aanvragers kunnen gestimuleerd worden selectiever te worden en keuzen te maken in hun afzetmarkt. De belangrijkste vraag voor nieuwe regelingen is: hoe zorgen we dat deze bijdragen aan een divers en hoogwaardig aanbod, waarmee een groot en breed publiek wordt bereikt? Deze vraag moet ook worden beantwoord in het geval van regelingen die nu primair op het scheppen gericht zijn, zoals die voor de modern gecomponeerde en jazzmuziek (de voormalige FST-regelingen).

12 *Toegankelijkheid voor nieuwe aanvragers*

Onder punt 2 (algemeen) constateerden wij al dat de toegang tot het fonds voor nieuwe aanvragers lastig is. Uit de veldgesprekken blijkt dat het juist voor de nieuwe en vaak beginnende makers lastig is hun eigen artistieke profiel en betekenis goed te formuleren.

Vooral de schriftelijk begaafde aanvragers redden zich wel, maar men signaleert dat een andere presentatievorm (beeld, geluid) diegenen die niet zo verbaal begaafd zijn zou kunnen helpen.

- 13 Wat betreft de spreiding van aanbod geldt dat die spreiding voor specifieke programmering, zoals de jeugdopera, het best gerealiseerd kan worden op plekken waar een 'klik' is tussen aanbieder en programmeur / podium en waar potentieel voldoende publiek aanwezig is voor deze soort programmering. *Gericht spreiden en coalities vormen* is hier het motto.